

הרב גבריאל ציננער
 רב ומח"ס נטעי גבריאל
 בארא פארק

בענין היתר לבישת פאה נכרית ואיסור הארוכות והפרוצות גם בסנטיות

אלו הקרינא"ל, ומשמע להדיא שמותרות בנות ישראל להתקשט בהן, דשער באשה ערוה דקאמר לא הוי אלא בשער הדבוק לבשרה ממש ונראה גם בשרה עם השיער, אבל שיער המכסה שיערה אין כאן משום שער באשה ערוה וגם לא משום פרועת ראש, ונראה דל"ש שערות דידה ל"ש שערות של חברתה, כל עוד דעבידי לכסוי השער והן תלושות אע"פ דקישוט הוא לה כדי שתראה בעלת שער אין בכך כלום ושפיר דמי. ואע"ג דאמרינן סוף פ"ק דערכין דפאה נכרית המחוכרת לשער ממש דהוי כגופה ממש, מ"מ לא נאסר בשביל כך לצאת בה ולהתקשט בה, דהא על כרחך אותן הצדקניות דקאמר התם היו מתקשטות בפאות ההם, ובנשואות מיירי התם, דקאמר תנו שערי לבתי, ואין לומר שהיו משימות צעיף או מידי על הפאות נכרית, דא"כ מאי אהני ההוא קשוט הרי כל עצמו של אותו קשוט לא הוי אלא בשביל שתראה בעלת שער, אלא פשיטא דמיירי שהולכות בשערות [הנכריות] מגולות, ולכשתעיין סוף פרק קמא דערכין ופרק מי שמתו דף כ"ה בדברי רש"י שם ובדברי הרא"ש תמצא דאין איסור בשער אשה משום ערוה אלא במחוכר לבשרה וגם שהבשר נראה עם השיער כדאוקימנא, ועוד הארכתי בחדושי בס"ד עכ"ל.

היות שזה עתה נתעוררו שאלות בעניני הפאות העשויות משערות אסורות, והרבנים אסרוה עד שיתבררו ויתלבנו הדברים היטב הציעו כמה רבנים וגדולים לחבוש פאות סינטטיות, וע"כ יש ליזהר גם בהן שלא יהיו באופן פרוץ כגון ארוכות וכדומה.

ונקדים דיעות הפוסקים בדין לבישת פאה נכרית. והגם כי כבר רבים בקעו בו וכל גדולי הפוסקים דנו בזה, זה אוסר וזה מתיר, ולא באתי לדון עתה במה שדנו האחרונים כי אם לברר דעת הפוסקים המתירים שנתקבלו פסקיהם למעשה וכפי שנוהגים בתפוצות ישראל.

הנה ראש המדברים בזה הוא בעל שלטי הגבורים, וז"ל במסכת שבת (פרק ו') יראה מזה להביא ראיה וסמך לנשים היוצאות בכיסוי שערות שלהן כשהן נשואות, אבל במקום קליעת שערן נושאות שערות חברותיהן שקורין קרינאל"ו בלע"ז, מההיא דשנינו פרק במה אשה יוצאה דף ס"ד שהאשה יוצאה בפאה נכרית בשבת, ופירשו המפרשים כי פאה נכרית היא מגבעת ידבקו בו שער נאה והרבה, ותשים אותו האשה על ראשה כדי שתתקשט בשער, והתם באשה נשואה מיירי מתניתין מדקאמר בגמ' דהטעם משום שלא תתגנה על בעלה הרי דבנשואה מיירי, והרי פאה נכרית הוי ממש כעין

שבת שהטעם שהתירו לצאת לחצר בשבת בפאה נכרית ולא חששו שתצא לרשות הרבים ושם תוריד ותטלטל את הפאה ד' אמות, הוא בכדי שלא תתגנה על בעלה. הרי מוכח שהיו לובשים הפאה לנוי. וכדפירש"י שם כדי שלא תתגנה התירו לה קצת קישוטים נאים. ובתשובת הגאונים לשבת שם פאה נכרית שער שמביאין מבחוץ ומקלעין אותו יפה יפה ומניחין אותו בראשי כלות כל ימי חופתן. ובפירוש המשניות למשנה שבת דף ס"ד ב' כתב הרמב"ם ופאה נכרית כמו מגבעת ידבקו בו שער נאה הרבה, ותשים אותו האשה על ראשה דרך עראי כדי שתתקשט בשער. והשלטי גבורים לרי"ף שם הביא את לשון הרמב"ם והוסיף ומשמע להדיא שמותר לבנות ישראל להתקשט בהם ואע"ג דאמרינן ספ"ק דערכין דהוי כגופה ממש, מ"מ לא נאסר בשביל כך לצאת בה ולהתקשט בה, דהא אותן הצדקניות דקאמר התם היו מתקשטות בפאות ההם, ובנשואות מיירי התם. וכ"כ שו"ע סי' ש"ג סי"ח ובדרכי משה שם סק"ח ומותר לאשה נשואה לגלות פאה נכרית שלה אע"ג דעבדה לקישוט. ובפני יהושע שם נ"ח א כתב דשבח הוא לה ומקישוטינן הנאים שבאשה הוי. א"ו שהתירו ללבוש פאה נכרית שנעשה למטרת קישוט ונוי, וא"כ אין נפ"מ באיזה שער אלא שצריכין ליזהר שיהי' באופן צניעות שלא תהא מכשלת עין הרואה.

היתר הפאה הוא אף כשנעשה משערות אדם

היתר פאה נכרית הוא אפי' בשערות אדם ואינו דוקא בשער סינטטטישע, שהרי הערוך ערך פאה כתב פירוש אשה שאין

והובאו דברי השלטי גבורים להתיר להלכה בדרכי משה או"ח סי' ש"ג סק"ו, ורמ"א שו"ע או"ח סי' ע"ה ס"ב, מג"א שם סק"ה, פמ"ג שם א"א סק"ה שו"ע הרב ס"ו ומ"ב סקט"ו. והם התירו גם לצאת לרה"ר שהרי בש"ג כתב שאין בו משום שער באשה ערוה וגם לא משום פריעת ראש וזה קאי גם ברה"ר. וכ"כ בפמ"ג סי' ש"ג מש"ז סק"ט דמותר לצאת בפאה נכרית מגולה לרשות הרבים. ועוד שהרי מפורש פסק הרי"ף כתובות ל"ב ע"ב כהירושלמי פ"ד דכתובות ה"ו שחצר הרבים דינה כמבוי, שאסורה לילך בו בגילוי שער מדאורייתא עיי"ש, ובגמ' שבת ס"ד ע"ב מפורש שמותרת האשה לצאת בפאה נכרית לחצר, ורוב הראשונים וכן הפוסקים כתבו לדינא שמותרת בפאה נכרית גם בחצר שאינה מעורבת, ועל כרחק שהמשנה שם דיברה בחצר הרבים דוקא, שהרי חצר היחיד אינה צריכה עירוב חצרות כלל, כמבואר בשו"ע או"ח סי' שס"ו, ובכנסת הגדולה אה"ע סי' קמ"ו אות ז' מהגהות ב"י כתב בזה"ל לאו דוקא בשוק או בחצר אלא כל שרואין אותה עוברי דרך, עובר על דת מיקרי, בעל משפט צדק ח"ב סי' ג' מכ"י עכ"ל. הרי דאינו דינו כשער כלל ומותר לצאת גם לרשות הרבים. וכ"כ שו"ת שבט הלוי ח"ה סי' קכ"ט שכן נהגו מדינות שלימות אפי' לצאת ברה"ר, כאשר העיד לנו הפמ"ג סי' ע"ה, וכבר מדורות רצו לשנות זה ולא עלה בידם רק בחלקו, אבל עדיין מדינות שלימות החזיקו בזה עיי"ש.

פאה מותרת אף כשנעשה לקישוט

והנה לבישת הפאה נכרית הוא ענין של קישוט שיהא נראית נאה, כמפורש בגמרא

מהו מי הוי ערוה לקרות ק"ש נגדו או לא, ולכאור' למה מיבעיא ליה דוקא ביוצא דרך הנקב, ולא בשיוכל לראות שם דרך הנקב כשבגדו מגולה, אלא ע"כ דזה פשיטא ליה דבנראה השער עם הבשר דהוי ערוה, רק בשער לבדו מיבעיא ליה, ומסיק דליכא בזה שום ערוה על שער לבד כדאיתא התם, וכ"כ החזו"א באו"ח סי' ט"ז סק"י בקיצור הדברים עיי"ש. ובשו"ת ישכיל עבדי ח"ז אה"ע סי' ט"ז הוסיף לבאר טעם בדבר, דקים להו לרבנן שאין היצה"ר שולט אלא בדבר הדבוק בגוף האשה עצמה, היינו בדבר הדבוק בגוף הערוה עצמה, דאין שליטה ליצה"ר אלא בדבר שיש לו נפש חיונית לא בדבר שאין לו נפש חיונית. ולכן בנתלש מגוף האשה דניטל ממנו נפש החיונית, הרי פקע ממנו אותה ערוה שהיתה עליו בזמן שהיה דבוק בגוף האשה, דהרי הוא ככבר מת שאין ליצה"ר שליטה בו, הרי לא יבוא לידי הרהור עכ"ד.

דעת האוסרים פאה נכרית

לעומת זאת יש הרבה פוסקים האוסרים, אך לא כולהו בחדא שיטתא קיימו אלא זה אוסר מטעם אחד ואחרים אוסרים מטעמים אחרים. הנה בשו"ת באר שבע סי' י"ח דחה את דברי שלטי הגבורים וכתב רח"ל מהאי דעתא כי איך יעלה על הדעת שיהיה מותר להראות עצמה כעוברת על דת משה, דהא לצאת בשיער עצמה מגולה אסור מן התורה, וכדאיתא בפרק המדיר ראשה פרוע דאורייתא היא דכתיב ופרע את ראש האשה ותנא דבי ר' ישמעאל אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפרוע ראש וכו' והלא הרבה דברים אסרו חכמים לנשים מפני

לה רוב שער לוקחת שיער מנשים אחרות ומשימה על ראשה שנראה כמו שהוא שיערה, וכ"ה בר"ן והר"י מלוניל והמאירי שבת דף ס"ד ע"ב וז"ל פאה נכרית הוא כעין כיפה שעשו משער חברתה לפי שיש לה שער מועט, א"נ דיש לה שער לבן ושער חברתה שחור עכ"ל, הרי שפאה נכרית היינו שער טבעי ואפ"ה התירו דלא אסרו רק כשמחוברת בגופה. וגם השלטי הגבורים בשבת ס"ד ע"ב כתב וז"ל במקום קליעת שערן נושאות שערות חברותיהן, לא שנא שערות דידה תלושות לא שנא שערות חברתה, והדרכי משה באו"ח סי' ש"ג כותב מותר לאשה נשואה לגלות פאה נכרית שלה לא שנא אם היא עשויה משערותיה או משער חברתה, וגם הבאר היטב שם כותב בסק"ח בכיאר דברי הרמ"א והוא הדין אם חתכה שער של עצמה וחיברה אח"כ בראשה, ובמ"ב שם סקט"ו בשם הפרי מגדים כתב דאפילו שער של עצמה שנחתך ואח"כ חברה לראשה ג"כ יש להקל. וכ"כ בכף החיים שם סק"כ פאה נכרית שאינו שער ראשה והוא הדין אם חתכה שער של עצמה וחיברה אח"כ בראשה. וגם לדעת העטרת זקנים שאסור בשער עצמה, הנה גם הוא מתיר שער חברתה.

שער האשה עצמה אינו ערוה

עוד יסוד חדש למידין מדברי הש"ג שכתב שער באשה ערוה היינו דוקא בשנראה הבשר עמהן אבל השערות לעצמן אינם ערוה כלל, וזה שהביא ראיה מרש"י בברכות ולכאור' כוונתו סתומה, אולם איתא שם בפרק מי שמתו (דף כד.) שער יוצא בבגדו מהו ופירש"י שנקב יש בבגדו כנגד זקן התחתון ויצא מן השער דרך הנקב

שבכה והדומה לה ועל המטפחת רדיד משום דזהו מנהג יהדות שנהגו בנות ישראל עכ"ל.

ישוב לדברי הש"ג

אכן בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' מ"ח הקשה עליו וכתב דמה שהוצרך הרמב"ם לרדיד שעל המטפחת, היינו טעמא דאיירי במטפחת שהיתה עשויה מעשה רשת נקבים נקבים חלולים חלולים, אבל לעולם לא בעינן ב' כיסויים, וכ"כ הפרישה אה"ע סי' קט"ו סק"י.

ויש מוסיפים לבאר דמטפחת בעלמא עשויה לזוז ממקומה, ולזאת הצריך הרמב"ם לכיסוי נוסף לתוספת שמירה, אבל בפאה נכרית שלנו המהודקת היטב על הראש לא שייך זה. [ובאמת בר מן דין יש לעיין ולומר דאפילו לדעת הבאר שבע האוסר מ"מ עיקר איסורו אינו מפני שאוסר פאה נכרית גופיה (זולת מטעם מראית העין), רק מטעם דסובר דבעיא ב' כיסויים משום דת משה ויהודית, ולפי"ז הנך נשים הנותנים מטפחת וכדומה על ראשם ועל זה הפאה, ג"כ מותר, כמ"ש שו"ת לבושי מרדכי מהדו"ת יו"ד סי' קפ"ח וח"ג סי' פ"ו. וא"כ בפאות שלנו שמהודקות להן מתחתיהן שבכה, הגם שמהודקת מ"מ אולי יש לדונו כשני כיסויים לענין צניעות, דתוספת צניעות מיהא הוי ודו"ק].

מראית העין

עוד דנו האחרונים לאסור הפאה נכרית מטעם מראית העין שדומה לשער האשה, וכבר עורר ע"ז הבאר שבע כנ"ל וז"ל דרשות מהר"י מינץ (דרוש הראשון בסופו) ע"כ הזהיר שישמעו לקול מורים אף אם יורו לפעמים במה שלא ייטב בעיניהם

מראית העין ועוד דהא כתב הרמב"ם בפכ"ד מהלכות אישות ואיזו היא דת יהודית, הוא מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל יוצאת לשוק או למבוי מפולש וראשה פרוע ואין עליה רדיד ככל הנשים אה"ע פ' ששערה מכוסה במטפחת כו'. והטור אה"ע סימן קט"ו אחר שכתב ואיזו היא דת יהודית יוצאה וראשה פרוע אפילו אין פרוע לגמרי אלא קלתה בראשה כיון שאינה מכוסה בצעיף כו', חזר וכתב בשם הרמב"ם אה"ע פ' שמכוסה במטפחת כיון שאין עליה רדיד ככל הנשים כו'. ואיכא למידק מאי חידוש איכא בדברי הרמב"ם האלה טפי מבדברי הטור גופיה המוקדמים, ועל הרמב"ם גופיה איכא למידק למה כתב מטפחת במקום קלתה הנזכר בגמרא שפירושו סל. ונ"ל דהרמב"ם בא לאשמועין חידוש זה דלא מיבעי' דלא סגי בקלתה לחוד שאינו מכסה לגמרי השערות שהרי הוא חלול בכמה מקומות לפי שאינן קלועין יפה כמו שכתב בהדיא בעל תרומת הדשן בסימן י', אלא אה"ע ג' שמכוסה במטפחת שהוא מכסה לגמרי השערות אפ"ה לא סגי, וכבר אפשר לומר דמטפחת דקאמר הרמב"ם די"ל דעביד ביחוד לכסוי השער, ובא הרמב"ם לאשמועין חידוש זה דלא מיבעי' דלא סגי בקלתה לחוד שיש בו תרתי לגריעותא חדא דלא עביד ביחוד לכסוי השיער אלא לתת בו פלך ופשתן כדפרש"י בפ' המדיר, ועוד שאינו כיסוי מעליא מחמת שהוא מלא נקבים חלולים ואינו יכול לכסות לגמרי השערות, אלא אה"ע פ' שמכוסה במטפחת דעביד ביחוד לכסוי השיער וגם הוא כסוי מעליא שהוא מכסה לגמרי השערות אפ"ה לא סגי משום דשני כסויים גמורים בעינן ודעבידי ביחוד לכסוי השיער כמטפחת או

ההפרש הגדול בזה, וגם האנשים הפרוצים הצופים בנשים בודאי יראו החילוק, והנשים בעצמן יודעות כי כבר נודע הדבר, א"כ צריכין אנו להפך בזכותן במה שאין שום מקור איסור בש"ס ופוסקים לענ"ד, וא"כ מה שרצה לומר כי הללאקקען שייטעל גרוע יותר ויותר ממטפחת, באמת לא נראה כך אלא עדיפה יותר ויותר שמכסה כל הראש כמכסה גמורה, ואין דבריו של האוסר הנהוג כבר גם בבנות גדולי ישראל ונשי צדיקי עולם הנח להם לישראל. ולאחרונה שכשנודע החשש על הפאות שהם מע"ז הסירו הנשים את הפאות ולבשו מטפחות ראינו בכמה מקומות ובפרט בערי ארה"ב שהיו יוצאים שערותיהן מבעד המטפחת מה שלא אירע בפאה נכרית.

וכן משמע גם מהגר"א שסובר כן שלא אסרו בזה משום מראית העין, וכמעט שמוכרח מהגמ' פ' במה אשה שאם איירי דיוצאה בפאה נכרית דוקא במכוסה לא היה שייך לומר דעל שערות זקנה לילדה ניחוש למחכו עלה, והטעם פשוט שכיון שלא מצינו בגמ' שאסרו אין למילף ממקומות אחרים שאסרו משום מראית עין, דאין למילף חדא מאידך, ולכן נאמר איסור מראית עין ביחוד בכל דבר שאסרו, ובפאה נכרית ודאי הא אין למילף, חדא דאין זה איסור לאו אלא איסור עשה דעל האשה להיות צנועה ולכסות ראשה ואין למילף ממה שאסרו בשבת ועוד איסורי לאוין. ועוד משום שברוב הפעמים ניכר שהשערות הם מפאה נכרית, ואף אם אינו ניכר לאנשים שאין מסתכלין כ"כ בנשים עד שיכירו מ"מ לנשים ודאי ניכר ברובא דרובא ואולי גם כולן ניכרות, ולכן בשביל

כאילו תאמר ע"ד משל שלא יגלו שער ראשם ושלא יתקשטו בפאה נכרית כי שער באשה ערוה ולמראית עין יראה כאילו הוא שער שלהם, ואבותינו ואבות אבותינו הקדושים בכל קהלות מחו בדורותיהם שלא ישאו על ראשם אפילו הבינדי ממשי שהגוון שלו דומה לשער הלא יראו מעלתכם כי במקום שנוהגים נשי האומות לכסות שער ראשם והאחיות נזהרות כמו כן מלהתקשט בפאה נכרית עכ"ד.

אמנם במגן גבורים לאו"ח סי' ע"ה סק"ג כתבו דמש"כ הבאר שבע לחוש בפאה נכרית משום מראית העין, הנה ברבים שנהגו כן לא שייך מראית העין דלא חשידי, ועי' יו"ד סי' קמ"א ס"ד בהג"ה, וכ"ש בזה דכל הנשים נהגו כן האיך אפשר דכולן יעברו על דת משה והודית עכ"פ, ומכש"כ למאן דסובר דהוא דאורייתא, ועל כרחך ישפטו הכל שהוא פאה נכרית, וסיים דיפה כתב המג"א דאין דברי הבאר שבע מחורין. וכ"כ תורת חיים סי' ע"ה אות ז' דיש להחמיר משום מראית העין היכי שאין נוהגת ללכת בפאה נכרית, אבל במקום שמנהג הנשים שהולכת בפאה נכרית אין חשש מראית העין.

וז"ל שו"ת רבי עזריאל הילדסהיימר אה"ע סי' ל"ו, פאה נכרית המכסה כל הראש הנקרא בל"א לאקקען שייטעל, הנהוג עתה אצל הנשים אני אהפך בזכותן וכן נכון הדבר לעשות וללמד זכות לנשים כשרות ולאבותיהו אשר בתוכן גדולי ישראל כאשר נודע לי, ומדשתקי אודוויי אודו להו דליכא איסור דת יהודית ח"ו והדין עמהם לענ"ד, ואם כי הנשים נראות עי"ז כיוצאות בפרוע ראש ממש חלילה, הנה נודע כי כל אשה ובתולה מיד רואה

הרע הזה הוא בכלל חוקות הגוי אבל במדינות שהכל הולכות בזה ואינן הולכות לשם שחץ, הוי כדי שלא להתגנות מחברותיהן אינו משום בחוקותיהם שאין עושה להתדמות לעכו"ם עיי"ש. וכזה מובן דברי מגן גבורים סי' ע"ה שכתב לדחות דברי הבאר שבע וכתב ורק בשביל שראה שנפרץ בעת ההוא וכל כוונתם היה לדמות לעכו"ם וע"כ לבשה בו רוח טהרה לעורר מדנים ע"ז עיי"ש, א"כ בזמננו שאינו בכלל מנהג של הגוים ללבוש פאה נכרית רק בנות ישראל עושות זאת כדי שלא לעבור על איסור דפריעת ראש ל"ש חשש הנ"ל. וכ"כ המנחת שבת על קיצור שלחן ערוך סי' פ"ד אות כ"ח וז"ל "במדינתנו" פשט המנהג ללבוש הפאה נכרית אפילו בין הנשים הכשרות, והלואי שכל הנשים ילבשו פאה נכרית הנ"ל ולא יבואו לגלות שערותיהם.

ולמעשה התירו הפרישה או"ח סי' ש"ג וא"ר שם סקי"ח ושו"ע הרב שם ס"י, דרך החיים, מ"ב שם, ברוך טעם סי' ע"ה, שו"ת דובב מישרים סי' קכ"ד, שערי הלכה ומנהג אה"ע סי' נ', וכ"כ הגר"מ פיינשטיין בשו"ת אה"ע ח"ב סי' י"ב שרוב הפוסקים התירו. וגם בשו"ת דברי יציב יו"ד סי' נ"ו כתב בזמננו נשאר רק מעט מזעיר הנוהגים אחר פסק אא"ז הד"ח בזה ונתפשט מהמקילין שהולכות בפאה נכרית עיי"ש.

ודכירנא שפעם בא הרה"ג ר' אשר אנשיל קרויז ז"ל לפני מו"ר מפאפא זצ"ל וביקש הסכמתו על ספר שמוציא לאור בו הוא מעורר באיסור לבישת השייטעל, והשיב לו מו"ר מפאפא אחרי שהמג"א והפרמ"ג ושו"ע הרב התירו את הדבר, אי

מה שנזדמן לפעמים רחוקות שלא ניכר לא אסרו עכ"ד.

להאוסרים פאה אסורה אף סינטעטיש
עד שניכר להדיא

אכן כמה פוסקים האוסרים סוברים דאף אם בו משום מראית העין דכו"ע מידע ידעי דשערות אלו אינם שלה אלא פאה נכרית, מ"מ מיהא הוי פריצותא דנראה כשער ודרך בנות עכו"ם לצאת בגילוי שער, ולדידהו ג"כ אסור פיאה אפי' שיהיה משער מלאכותי (סינטטי), ורק בשניכר להדיא שאינם שערות אז מותר, ראה שו"ת תשורת ש"י ח"א סי' תק"ע ושו"ת מהרי"ל דסקין בקונט"א סי' ר"ה תפארת ישראל פ"ו דשבת.

דת יהודית

ובס' עצי ארזים אה"ע סי' כ"א ושאלת יעב"ץ ח"א סי' ט' וח"ב סי' ז' וסי' ח', ובשו"ת דברי חיים ח"ב יו"ד סי' נ"ט כתב כבר האריכו בזה בספר באר שבע ובכל האחרונים ורובם מסכימים לאסור, ועיין בכנסת הגדולה באה"ע שרבו האוסרים, ויותר מזה מבואר בר"ן בכתובות ובריטב"א שם מובא באסיפת זקנים שאפילו לתת חתיכת משי וכדומה על הפדחת שיהיה דומה לשער אסור דזה הוי דת יהודית, ותימה על כנסת הגדולה באה"ע שנשמט ממנו דבריהם, ולכן בודאי אסור לצאת בפאה נכרית והוא דת יהודית עכ"ד.

חוקות הגוי

וראה בשו"ת דברי חיים ח"א סי' ל' דאסור משום בחוקותיהם לא תלכו, וכתב ע"ז בשו"ת דברי יציב יו"ד ח"א סי' נ"ו שרק במדינות שלא נתפשט עדיין המנהג

בנוגע דעתו של ק"ז מרן החת"ס זצ"ל בענין לבישת פאה נכרית ברה"ר, היות שבהגהותיו לשו"ע כתב ק"ז מרן זצ"ל אבל פאה נכרית לא עדיף מקלתה דאסור, ואילו בצוואתו לא אסר אלא לבנותיו וכלותיו, יש מקום לומר שבשו"ע כתבו דרך משא ומתן של הלכה להראות שאין דברי הב"ש דחויים, אבל אין כוונתו לפסוק לאסור כי באמת לא מצאנו בשום מקום שהחת"ס אסר לבישת פאה נכרית, וגם בדרשותיו שדרש ברבים לא אסרם במפורש, והא דלא אסר החת"ס בהחלט לבישת פאה נכרית, י"ל דהתחשב בדעת הגדולים המתירים, וביניהם המג"א, ויתכן דגם הגאון רבינו משולם איגרא זצ"ל שכיחן בפרשבורג לפני החת"ס, לא אסרה, ומסיים שהמנהג אצל תלמידי ישיבתנו היקרים שהוא מבקש שלא ילכשו את הפאות הארוכות והבולטות, אבל מתיר את הפאות הפשוטות בתכלית, כדרך בנות ישראל הכשרות והצנועות עכ"ד.

צריך להיות היכר והכרל בין פנויה לנשואה

ואף שנתקבל להיתר ללכת בפאה נכרית, עלינו לדעת שכוונת התורה היתה להבדיל בין אשת איש לפנויה ושתהא ניכר זאת בשערה, וא"כ כל שהולכות בפאות הנעשית באופן מיוחד שיהא נראה כאילו המה שערותיה ממש, יש למחות בידן, וז"ל באפי זוטרי אה"ע סי' כ"א סק"ט דלפי האמת ודאי דבר מגונה ללכת כן הנשואות כמו הבתולות, ולכל הפחות הו"ל לכסות מקצת ראשן לשים על הפאה נכרית צעיף מפני הרואים, כדי שיהיה הפרש בין בתולות לנשואות ע"כ.

אפשר לן לאסור על כלל ישראל. וכ"כ שו"ת אור לציון (להגאון רבי בן ציון אבא שאול ז"ל מגדולי רבני ספרדים בזמננו) ח"א סי' י"א להתיר פאה נכרית.

וכ"כ שו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' מ"ח, ידע מעלתו מה שהנשים מקילין בפאה נכרית מגולה, אין זה דבר חדש אלא כבר היה לעולמים, כן נראה מפשט לשון הש"ג במסכת שבת ומסכת נזיר, שכבר נהגו להקל משנים קדמוניות טרם אשר ה"שלטי גבורים" מצא להם ההיתר, ובא זה ולימד זכות על הנשים צדקניות שבאותו הדור על פי ראיותיו, וכן נכון הדבר לעשות וללמד זכות על נשים כשרות, ובפרט בדורות הראשונים אשר מסרו נפשם על קדושת השם, ואילו היו בכלל עוברות על דת יהודית, גדולי הדור לא החרישו ושרים לא היו עוצרים במילים ובשוטים, שלא תהיינה עוברות על דת, עכ"ד. וכ"כ בעל טעם המלך (פירוש על ספר שער המלך) בתשובתו שהובא בשו"ת תשובה מאהבה סי' מ"ז, וז"ל ומי יכול לדון את מי שתקיף ממנו, בעל מגן אברהם ז"ל ודעימיה וגם רבינו הרמ"א בסי' ע"ה ויותר מזה בדרכי משה סי' ש"ג כתב בפירוש שמתיר לצאת אשה בשערות של פאה נכרית גלויים, בין אם השערות עצמה בין של חברתה וגם הגאון בעל הלבושים פה בסי' ע"ה מסכים עם הרמ"א שמותר לצאת אשה בשערות גלויות פאה נכרית, וא"כ לפי זה יש לסמוך עליהן כעל יתר תקוע, כי מבארן אנו שואבין ומפיהן אנו חיינן, ועיני כל העדה עליהם, והן המה עמודי הוראה עכ"ד.

וראה בשו"ת אמרי סופר (ערלוי) שכתב בשם ספר באר מרים עמוד ל"ו,

שעשויה באופן שגורם להסתכל עליה, שניהן אסורין מטעם דין צבעונים שאסרו כמ"ש בשו"ע אה"ע סי' כ"א. ובאמת יש להרעיש על ההולכת במגבעת כיסוי על השייטל באופן שאינם לצניעות אסור.

האיסור של סתירת שער

אסורה לצאת בפאה נכרית מפוזרות, שהרי במס' סוטה דף ח' ע"א איתא שהכהן סותר קלעי שעה, ופרש"י מראה בגילוייה שסותר קליעתה עכ"ל, והיינו שהתורה ציותה לבזות ביותר הסוטה הן בגילוי שערותיה והן בסתירת קלעי שעה מוכח שמפוזרות הוי הגילוי יותר ואסורה. ובשו"ת שבט הלוי ח"ה סי' קצ"ט אות ג' כתב וז"ל וכבר כתבתי לעורר בהקדמה שבט הלוי ח"א שגם נשואות אלו ההולכות בפאה נכרית אסורים שתהיה הפאה נכרית סתירת שער, כי עצם הסתירה הוא דבר פגום ולפריצות גדולה וכו', ובעצם המנהג ידוע דגם בזה יש דרגות דלכתחילה אסור לצאת בפאה נכרית אם לא שיש עוד כסוי על ראשם, וכן נהגו צנועות כאלה שאין מגלחות שערותיהן שיהי' להם שבכה על השערות וע"ז פאה נכרית, וכן שלא יעשו הפאה נכרית משערותיהן עצמן אלא משער נכרי, וכן שתהיה הפאה נכרית עשויה שלא תראה ממש שהולכת בשעה אלא ניכר שהוא גוף זר עליה עכ"ל.

ויש מן הפוסקים שאסרו מטעם הרהור, שאילת יעב"ץ ח"ב סי' ז' וח', וכן בספרו מור וקציעה סי' ע"ה והגאון מהרש"ק בשו"ת שנות חיים תשובה סי' שט"ז, וע"ע שו"ת מהרי"ל דיסקין סי' ר"ג, ובתורת שבת סי' ש"ג סק"י כ' בא"ד, כיון שהיא דומה לשער הרי פועלת בהן [הרהור] ערוה.

ואכן בהרבה חוגים חרדים לדבר ד' נהגו לכסות עכ"פ במקצת את הפאה ע"י כובע או שבכה שהוא להיכר להראות שהן נשואות כנ"ל, ומלבד זה י"ל שזהו להראות שהשערות המה פאה נכרית כדי לצאת מחשש מראית העין, וזה סברא נכונה ודו"ק.

הפאה צריך להיות באופן לא פרוץ

כתיב ישעיה ג' ט"ז ויאמר ה' יען כי גבהו בנות ציון ותלכנה נטויות גרון ומשקרות עינים הלוך וטפוף. רש"י הלוך וטפוף כו' ויונתן תירגם וכפתהן מקפן היו קורשרות פיאות נכריות קליעת שערות תלושין כורכות עם קליעותיהן שיראו גסות וטפופות. ומזה הוכיח בשבילי דוד סי' ב' וסי' ע"ה ומזה תוכחת מגולה לנשים הנושאים פאה נכרית להעבות שערותיהן שתחתיהן שזה פריצות גדולה ואינו מדרכי הצניעות, ורק באופן שאין הפאה נכרית מתעבות בצורת בולטת אז חשיבא ככיסוי ומותר, שעיקר הקפידא שלא יהי' באופן שגורם לאנשים לראותם שהרי הנביא מונה כל תפארת התכשיטים שיסירו הנשים המכשילים את הרבים. ועל זה יש חיוב לעורר כי רבים הם עתה מבני שוממה לא ידעו ולא יבינו, כי אחד מהטעמים לאסור הפאה נכרית הוא מפני שנראה כמו שערות הראש ממש וגילוי שערות הראש אסורה מה"ת מפני שמביא לידי הרהור ותאוה, ובהדיא כתב כן הב"ח באו"ח ע"ה דשער שבאשה תאוה הן, וזאת נחלקו האוסרים והמתירים אם הפאה נדמית לשערות הראש בזה, אבל בפאות העשיות בהדיא באופן בולטות ומביאים לידי תאוה רח"ל אסורה, ועל זה דעת כל גדולי ופוסקי דורנו למחות בתוקף שפאה נכרית או כיסוי לפאה נכרית

עבירה לבין הגברים, אותן נשים עוברות גם בסרך העבירה של ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם שעוברים הגברים עכ"ל.

דבר ההיתר לבישת פאה נכרית

ונחזור לדברינו בעיקר לבישת הפאות נכריות שכבר התירו גדולי הפוסקים ונתפשטה הוראה זו בקרב כל קהל ישראל, ואף אותן הגדולים שלפני המלחמה היו זהירים יותר בזה, עכ"ז אחרי המלחמה ראו צורך הדור להקל, כגון הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע הקיל בזה, הגם שבבית אבותיו החמירו מאוד בזה, ומסופר שכאשר בחורים היו שואלים אותו שמציעים שידוכים עם פאה, והשיב בימים שלנו אם בת מוכנה בכלל לקחת בחור חסידי זה כשלעצמו שידוך טוב, וכן כ"ק אדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל פעל הרבה שילבשו פאה נכרית, וכן כמה נכדי הגה"ק בעל דברי חיים מצאנז זי"ע הגם שנקטו ככל החומרות של הד"ח בעניני מקואות ומצות ועוד, בזה לא הקפידו כל כך להחמיר על הציבור, וכן כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל לא אסר בהחלט על הציבור לילך בפאה, רק גילה דעת שרצונו לילך שלא בפאה נכרית. ושמעתי ממגידי אמת הטעם שלא החמירו לשי' הדברי חיים כי לצאת שי' הד"ח צריכה ללכת רק במטפחת ואפי' חתיכת משי בפדחתה אסור וזה דבר שאין הציבור יכולה לעמוד בה, וכיון שאי אפשר לקיים שי' הד"ח לכן על כרחך סמכו להקל כשאר הפוסקים.

וסיפר לי הגאון ר' יעקב יצחק ניימאן שליט"א אבד"ק חסידי בעלזא מונטריאל שאמר לו מו"ר מפאפא זצ"ל שבתחלת בואו לאמעריקא הי' בדעתו להנהיג מנהג

אף בפיאת סינטעטיש צריך ליוזר שיהיה באופן צנוע

ובכן צריך לדעת כי אפילו שערות מלאכותית שקורין "סינטעטיש" גם כן אינה מצלת רק מן איסור ע"ז, אבל הרבה חששות ואיסורים שישנם לכו"ע בפאות נכריות יוכל להיות אף בפאות אלו, והן אמת שבשערות אמיתיים שכיח וקל לבא לחששות הנ"ל, אך עכ"ז צריך להשים לב שגם בסינטעטיש יוכל להתהוות שידמה לשערות ממש ויביא לידי הרהור ותאוה, וזה ודאי אסור לכו"ע.

ויפה אמר כ"ק אדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל שהיצה"ר מעולם לא פשט את הרגל, לכן למיגדר מילתא צריך להעמיד על המשמר שלא ייצרו הפיאות הסינטטיות בפריצות. וכן הנהיגו זה עתה בבית דינו של בעל השבט הלוי שליט"א שלא לתת תעודת הכשר על פאות אפילו העשויות משערות כשרות אלא אם כן נעשה באופן צנוע ודת יהודית.

ובעל שבט הלוי בדרשה לנשים בקונטרס מה יפו פעמיך חוברת א' עמוד ה' אמר וז"ל ובאיסור זה של ולא יראה בך ערות דבר לומדים גם את האיסור של שיער באשה ערוה בכל מקומות המכוסים שבה ובכל מדינה ובכל מקום אשר דבר המלך מלכו של עולם לשם היה להם מנהג משלהם באותו כיסוי בשיער, אבל הצד השוה שבהם שלא יראה משערות הראש אפילו כל שהו, ואותן שהן מכסות ראשן בפיאה נכרית תיזהרנה מאד מאד למען ה' שתהיינה הפיאות הללו צנועות ולא יהיו הפיאות המודרניות ואשה שלובשת בגדים כאלו גורמים שכולם יסתכלו עליה ומכניסות ע"י זה הרהורי עבירה ומחשבות

תורה, וכ"כ בשו"ת ויען יוסף סי' סא, ושמענו לאחרונה לאחר פרשת הפאות נפרץ קצת גדרי צניעות אחרים כגון צביעת הפנים כדי לראות יותר טוב ולהתנאות גם ללא הפאה לכן יזהר מחומרא דאתי לידי קולא.

וגודל צניעות בימים ההם אפי' בין האומות כתב בספר אלה המצות למהר"ם חגיז מצוה רס"ב שהביא שמנהג של כיסוי השערות היה נוהג גם בין האומות בימים הקדמונים, ומסיים דעפ"ז הבין דכל ימי לא הייתי יודע מה טעם אמרו דכל זמן שאין עליה רדיד ככל הנשים אע"פ ששערה מכוסה במטפחת היא נקראת עוברת על דת יהודית וקנסא קנסוה שתצא בלא כתובה, ועפ"י הנ"ל מצאתי טעם לדבר דהואיל שבין האומות היה נהוג צניעות כיסוי הראש, אך לא ברדיד אלא במטפחת, א"כ בנות ישראל החמירו על עצמן דוקא במכסה קבוע ברדיד, ולא במטפחת שהיא עראי וכגלוי דמיא עיי"ש.

ואעתיק לשון הלכות קטנות לר' יעקב חאגיז (ויניציאה תס"ד) שכתב בסימן ט' וז"ל וזה כלל גדול שהיא מוסד בידינו אם הלכה רופפות בידך פוק חזי מה עמא דבר, כי פשוט הוא אשר באהבת ה' את עמו ישראל יסיר מכשול מדברים ולא יטו את העולם אחר היחיד אלו סברתם דחוויה עכ"ל, ודן מינה שרכבות נשים כשרות הולכות כן כמה שנים.

כ"ז כתבתי לפי שורת ההלכה, וכל קהלות ילכו בדרך מורה דרכם להוסיף הידורים ומשמרת למשמרת כגון להוסיף כיסוי ע"ג הפאה או לכסות הראש לגמרי.

חסידות שלא ילכו הנשים בשייטלען, אך כאשר ראה את הבעלי בתים החשובים בקהלתו שנשותיהם חבשו שייטליען וביתם מתנהג כדת התורה חדל מזה. וזכור אזכור עוד עובדא דהוי באחד שאמו לא הניחה לכלתה שתלך מכוסה "צוגעדעקט", ושאל למו"ר מפאפא האם החיוב עליו לציית לאמו שדרשה שאשתו תלבש פאה נכרית, והשיב שיש תשובה בערוגה"ב או"ח סי' כ"ט בנידון אב שאוסר לבנו לילך למקוה כל יום אם צריך לציית, ומשיב שבדבר איסור א"צ לציית לאביו, אבל בחומרא בעלמא חייב לציית לאביו, וסיים דכמו"כ לילך בפאה נכרית אין איסור ברור היות שרבים מגדולי הפוסקים המתירים ולזאת יציית לאמו עכ"ד.

לא לשנות ממסורת אבות

אכן מי שאמו נוהגת לילך בלי פאה נכרית אסור לבנותיהם לשנות וכמ"ש בשו"ת תשורת ש"י ח"א סי' תק"ע ושו"ת דברי יציב יו"ד סי' נ"ו. וכן המנהג בישוב הישן בירושלים עיה"ק תובב"א לאסור פאה נכרית ורק במטפחת ילכו.

עוד מקובל מגדולי ישראל טעם על שלא רצו להחמיר כל כך בזה מפני שלא תתגנה על בעלה, ובפרט בדורותינו אלה ראו ענין זה נחוץ למאוד שדרכו לצאת חוצות לפרנסתו. ומה גם בנפוצות ישראל בארצות הברית ושאר כנפות הארץ ודאי שהפאה נכרית הציל רכבות אלפי בנות ישראל מאיסור שער מגולה, על כן עבודת הרבנים לעמוד על המשמר לראות שהשייטל יהיה עכ"פ לפי שורת דת של